

Дьокуускай куораттаагы 86 № «Колокольчик» уһуяан оҕо сайдар киинэ

Оскуолаҕа киириэн иннинээҕи 4 – 7 саастаах оҕолору сайыннарар
«Сэттэ өһ»
ойуулуур – дьүһүннүүр эбии дьарык

Толордо:
уруһуй куруһуогун салайааччыта
Жиркова Нюргустана Николаевна

Дьокуускай 2018

Кирии тыл

Оџо тус бэйэтэ кыра эрдэбиттэн көхтөөх, барыны бары кэрэхсиир, билэ-көрө сатыыр, үлэһит буолара оџо сайдытыгар улахан суолталаах. Хас биирдии төрөппүт оџотун дирин билиилээх, көнүл өйдөөх-санаалаах, сайдыылаах, бодоруһар дьобурдаах, ханнык да ыарахаттартан толлубакка, тостубакка олоџор суолун тобулар буолуон баџарар. Бу ирдэбили оскуола иннинээџи иитэр кыһа оџолор саастарынан уратыларын, сайдыыларын таһымын көрөн, үөрэх, наука этэригэр олоџуран иитии - үөрэтии үлэтин ытытар.

Оџо ураты ис кыаџын сайыннарарыгар араас дьарыктары, үлэлиир усулуобуйаны тэрийэр, дьарык оџо сайдытыгар, сааһыгар сөп түбэхэрин учуоттуур.

Хас биирдии иитиллээччи айымньылаахтык толкуйдуур уонна айар дьобура сайдарыгар ойуулуур-дьүһүннүүр, эстетическай хайысхалаах дьарыктар улахан суолталаахтар. Уруһуй дьарыга оџо тус бэйэтин кыаџын билинэр, саамай таһаарыылаах дьарык буолар. Бары сатабылын, дьобурун туһанан үлэлиир, хас биирдии дьарыкка оџо бэйэтин дьобурун арыһар, ылбыт билиитин туһанар.

Оскуолаџа кириэн иннинээџи 4 – 7 саастаах оџолору сайыннарар «Сэттэ өһ» ойуулуур – дьүһүннүүр эбии дьарык 86 нүөмөрдээх иитэр – сайыннарар «Чуораанчык» оџо кыһатын саха бөлөхтөрүн «Ситим» бырайыагар кыттыһан, ыкса сибээстээн, дьүөрэлээн ытытылар.

«Сэттэ өһ» ойуулуур – дьүһүннүүр эбии дьарыкка оџо норуот маастардарын айар үлэлэрин, норуот тылынан уус уран айымньытын билсигэн, билбэтэџин билэн, бэйэтигэр элбэх сананы арыһан айан уруһуйдуур, кэрэни таба көрөн, бэйэтин санаатын уруһуй нөнүө биэрэн ойуулуур-дьүһүннүүр дьобурун сайыннарар.

«Сэттэ өһ» эбии дьарык иитэр – үөрэтэр үлэ дьыл үс кэмнэринэн «Көмүс күһүн», «Кыыдаан кыһын», «Сандал саас» бөлөхтөрүнэн аттарылына. Хартынаннан үлэ, сабардамнаах ойуулааһын, сыбаан онорооһун, айылџа матырыяалынан үлэ көрүннэрэ киридилэр.

➤ «Көмүс күһүн» бөлөх иитэр - үөрэтэр соруктара: сахабыт сири биллиилээх худуоһунньуктары хартыналары биллиһиннэрии, пейзаж, натюрморт – живопись көрүннэрин арыһыы. Айылџа уларыһытын кэтээн көрөн, араас матырыяаллары туһанан күһүн бэлиэлэрин сөптөөхтүк уруһуйдааһын. Сыбаан, сыһыаран оноруу дьобурун сайыннарыы. Тарбах былчыннарын сайыннарыы. Норуот билгэтигэр олоџуран таабырыннары, өс хоһооннору үөрэтии, ис хоһоонун арыһан өйтөн уруһуйдааһын.

➤ «Кыыдаан кыһын» бөлөх иитэр - үөрэтэр соруктара: ойуулуур-дьүһүннүүр уонна норуот прикладной искусствотыгар интириэһи

сайыннары. Натюрморт – живопись биир көрүнгүн арийы. Кыһын туһунан өйдөбүлү биэри. Айылҕаны харыстыырга, кэрэни таба көрөгө үөрэти. Сыбыр, сыһыарар сатабылы салгы үөрэти. Араас матырыяаллары туһанан кыһын өйдөбүлүн биэри. Оҕо уруһуйдуур дьобурун сайыннары. Норуот уус-уран айымньыларын билиһиннэри, ис хоһоонун өйдөөн өйтөн уруһуйдааһын.

- «**Сандал саас**» бөлөх иитэр - үөрэтэр соруктара: норуот тылынан уус уран айымньытын - Олонхону билиһиннэри, өйдөтүү, сүрүн геройдарын уруһуйдааһын. Өбүгэлэрбит олохторун - дьаһахтарын, танастарын - саптарын билиһиннэри, интириэһи кэрэхсэбили үөскэти. Дьыл кэмнэн айылҕа уларыһытын саас туһунан өйдөбүлү биэри. Айылҕа тиллиитин кэтээн көрүү, оҕолор үлэлиир, айар дьобурдарын, сатабылларын салгы сайыннары. Тарбах былчыннарын сайыннары.

«**Сэтгэ өн**» ойуулуур – дьүһүннүүр эбии дьарык **сүрүн сыала**:

- искусство эйгэтигэр хас биирдии оҕо талаанын, дьобурун көрөн учуоттаан, оҕо өйүгэр онорбутун илиитинэн сатаан онорорун ситиһэн айар дьобурун сайыннары;

Соруктар:

Үөрэтэр сыала:

- ойуулуур - дьүһүннүүр искусство көрүнгүнүн арааһын: живопись, Саха норуотун прикладной искусствотын билиһиннэри;
- тымны, сылаас өннөрү араарарга, уруһуй көрүнгүнүн билэргэ, оонньуу нөнүө үөрэти;
- төрөөбүт дойдубут айылҕатын, кыылын - сүөлүн, олобун, олохтоох төрүт омук дьарыгын, үгэстэрин билиһиннэри.

Сайыннараар сыала:

- сатабыллаахтык киистэннэн туттан өнү буккуйан атын өнү таһаарар ньыманы сайыннары;
- уус - уран үлэ көрүнгүнүн арааһын (живопись, уус-уран оноһуктар) уонна оҕо бэйэтин көрүтүүн араас матырыяалларынан туһанан айар үлэтигэр көрдөрөрүн, араас туруктары дьүһүн нөнүө тиэрдэр кыахтанарын сайыннары;
- бэйэтин айар үлэтигэр араас көрүнгүнү сахалы оһуордары, ойуулары туһанан үлэтэ кэрэ көстүүлээх буоларын ситиһи.

Иитэр сыала:

- бэйэ – бэйэҕэ эйэҕэс сыһыаны үөскэти;
- үлэни таптыырга, салайынарга, эппиэтинэстээх буоларга, билэ-көрө сатыырга, атыттарга көмөлөһөргө, киһи үлэтин харыстыырга, норуотун үгэһин убаастыырга иити.

Тутгар тэрил:

- саха биллиилээх худуоһунньуктар хартыыналара;
- саха норуотун уус-уран оноһуктара;
- ИКТ;
- киистэ;
- кырааска арааһа;
- палитра;
- пластилин;
- кыптый;
- өннөөх кумааһы.

Ытыллар үлэ араас көрүгнэрэ:

- бэсиэдэлэр;
- быыстакалар;
- иитээччи, оҕолор, төрөппүт тэнгэ алтыһыылара;
- анал дьарыктар;
- аһаҕас күгнэри бытыы;
- биирдиилээн, бөлөбүгнэн анал дьарыктары бытыы;
- аралдьыйылар.

Оҕону кэрэҕэ үһүйүү түмүктэрэ.

- илии мындыр үлэтигэр оҕо кэрэҕэ тардыһар баҕата, интэриэһэ үөскүүр. Оноһук быһыытын, тутулугун, дьүһүнүн араас өгү туһанан таба ойуулуур, ньимиэтинэн үлэлииргэ үөрэнэр.
- пейзаж, портрет, натюрморт, тематической хартыына ойуулуур искусство жанрдара диэн билсэр. Биирдии жанр диэн сүгүн өйдөбүлү ылар, уратытын быһаарар.
- араас ньымалары туһанан тулалыыр эйгэҕэ сыһыанын көрдөрөр ис хоһоонноох, айан оноһук онорор.

Иитэр – сайыннарар үлэни былааннааһын.

Көмүс күһүн Балаҕан ыйа

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: сахабыт сириҥ биллиилээх худуоһунньуктарыҥ хартыыналарыҥ билиһиннэриҥ, пейзаж – живопись биир көрүнүн арыыы. Айылҕа уларыытыҥ кэтээн көрөн, араас матырыйааллары туһанан күһүн бэлиэлэриҥ сөптөөхтүк уруһуйдааһын. Тарбах былчыннарыҥ сайыннары. Норуот билгэтигэр олобуран таабырыннары, өс хоһооннору үөрэтиҥ, ис хоһоонун арыян өйтөн уруһуйдааһын.</p>		
I нэдиэлэ Орто бөлөх	II нэдиэлэ Улахан бөлөх	III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэни бөлөх
Үлэ көрүҥнэрэ		
Хартынаны ырытыы, өйтөн уруһуй	Хартынаны ырытыы, өйтөн уруһуй	Хартынаны ырытыы, көрөн олон уруһуй
<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Т/Т: биллиилээх Саха сириҥ худуоһунньуга Николай Николаевич Курилов «Поздняя осень» 1985с.</p> <p>Дьайымал: «Күһүн кэрэ көстүүтэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> Күһүннү хагдарыйбыт мастары уруһуйдуурга үөрэти. Тыаҕа үүнэр үүнээйилэри: тэллэйдэри, талахтары уруһуйдаты. Илиискэ толору уруһуйдууру ситиһи. Сылаас өҥнөрү таба туттарга үөрэти. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатыҥ уруһуй нөнүө биэриини ситиһи. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илийһэ, киистэ.</p>	<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Т/Т: биллиилээх Саха сириҥ худуоһунньуга Афанасий Николаевич Осипов «Осенняя тишина. Индигирки предзимовье» 2001с.</p> <p>Дьайымал: «Күһүннү сэбирдэхтэр»</p> <ol style="list-style-type: none"> Илиискэ толору күһүннү сэбирдэхтэри уруһуйдуурга үөрэти. Араҕас, кыһыл өҥнөөх кырааскалары палитрага булкуйтаран сана өңү буллары. Сылаас өҥнөрү билиһиннэри. Фон онорорго үөрэти. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатыҥ уруһуй нөнүө биэриини ситиһи. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илийһэ, киистэ, палитра.</p>	<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Т/Т: биллиилээх худуоһунньук Андрей Васильевич Чикачев хартыыналара «На первой охоту» 2006с.</p> <p>Дьайымал: «Баай байанай»</p> <ol style="list-style-type: none"> Саха киһитин төрүт дьарыга булт туһунан оҕолор билиилэриҥ чинэти. Өбүгэлэр үгэстэриҥ, булт сиэриҥ-туомун салгыы билиһиннэри. Айылҕаҕа таптала, харыстабыллаах сыһыаны иити. Булт тэрилин көрдөрүү, сөпкө уруһуйдаты. Оҕо айар дьобуру сайыннары. <p>Т/Т: булт тэрилин араас көрүнэ, өҥнөөх харандаас, альбом илийһэ.</p>

АЛТЫННЫ

<p>Иитэр - үөрэтэр сорултар: сахабыт сириҥ биллиилээх худоһунньуктарыҥ хартыыналарыҥ билиһиннэри, пейзаж, натюрморт – живопись көрүҥнэриҥ арыыбы. Айылҕа уларыытыҥ кэтээн көрөн, араас матырыйааллары туһанан күһүн бэлиэлэриҥ сөптөөхтүк уруһуйдааһын. Тарбах былчыннарыҥ сайыннары. Норуот билгэтигэр олобуран таабырыннары, өс хоһооннору үөрэтии, ис хоһоонун арыян өйтөн уруһуйдааһын.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэнии бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүҥнэрэ</p>		
<p>Хартынаны ырытыы, көрөн олорон уруһуй</p>	<p>Хартынаны ырытыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Хартынаны ырытыы, сыһыарыы үлэ</p>
<p>Натюрморт – живопись биир көрүҥүн кытта билиһиннэри. Араас матырыйааллартан, ньыманнан уруһуйдаммыт куһунну астаах натюрморт хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх худоһунньук Андрей Васильевич Чикачев хартыыналара «Якутский натюрморт» 2014 г</p> <p>Дьайымал: «Обуруот астар»</p> <ol style="list-style-type: none"> Муляж фрукталары көрөн, уруһуйдааһын. Фрукталар араас быһыыларыҥ таба уруһуйдааһын. Фрукталар өннөрүн сөпкө талан, харандааһынан штрихтааһын. Оҕо толкуйдуур дьобурун-өңнөрү араара үөрэнэрин ситиһии. Сылаас өңнөрү билиһиннэри. <p>Т/Т: өңнөөх харандаас, альбом илииһэ, фрукта араас көрүҥүн муляһа.</p>	<p>Пейзаж – живопись биир көрүҥүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх худоһунньук Андрей Васильевич Чикачев хартыыналара. «Орой мэник отчуттар» 2009 г.</p> <p>Дьайымал: «Отчут тэрилэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> Саха ыалын ынаһын кыһыны таһаарар үлэ биир көрүҥүнэт от охсуута, хомуйуута буоларын билиһиннэри. Оттуур тэриллэри көрдөрүү, туттар ньыматыҥ быһарааһын. Илиискэ толору уруһуйдууру ситиһии. Өңнөрү таба туттарга үөрэтии. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатыҥ уруһуй нөнүө биэриини ситиһии. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илииһэ, киистэ.</p>	<p>Натюрморт – живопись биир көрүҥүн кытта билиһиннэри. Араас матырыйааллартан, ньыманнан уруһуйдаммыт сахалы тыыннаах натюрморт хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх худоһунньук Андрей Васильевич Чикачев хартыыналара. «Натюрморт с чепраком» 2014г.</p> <p>Дьайымал: «Оһуордаах чаппараах»</p> <ol style="list-style-type: none"> Чаппараах ойуутун көрдөрүү. Сахалы оһуордары билиһиннэри: тоноҕос оһуор, ураһа оһуор, илим-хараҕа оһуор, тынырах оһуор, саахымат оһуор. Оһуордары хардарыта сыһыаран чаппарааһы киэргэтии. Айар дьобуру сайыннары. Тарбах былчыннарыҥ сайыннары. Үлэҕэ ыраастык туттууну ситиһии. Норуот маастардарыҥ улэтигэр интириэстэриҥ тардыы. <p>Т/Т: араас өңнөөх кумааһы, кыптый, клей.</p>

Сэтгннн

<p>Итэр - үөрэтэр соруктар: сахабыт сирин биллиилээх худохунньуктарын хартыналарын билиһиннэри, пейзаж – живопись биир көрүнүн арыыы. Айылба уларыйытын кэтээн көрөн, араас матырыйааллары туһанан күһүн бэлиэлэрин сөптөөхтүк уруһуйдааһын. Тарбах былчыннарын сайыннары. Норуот билгэтигэр олобуран таабырыннары, өс хоһооннору үөрэти, ис хоһоонун арыян өйтөн уруһуйдааһын.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаба бэлэмнэни бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүгнэрэ</p>		
<p>Хартынананы ырытыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Уус-уран оноһуктары көрдөрүү, сыбаан оноруу</p>	<p>Таабырын таайсыы, өйтөн уруһуй</p>
<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунаан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх Саха сирин худохунньуга Иннокентий Корякин “Мин эйгэм”</p> <p>Дьайымал: «Кыһын» С. Данилов хоһоонугар уруһуй.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Хоһоону аабыы. 2. Кыылар кыстыкка бэлэмнэнэллэрин билиһиннэри. 3. Лиискэ толору, кыылар быһыыларын – таһааларын таба уруһуйдууру ситиһи. 4. Кэтээн көрөр, толкуйдуур дьобурдарын сайыннары. 5. Онорон таһаарбыт уруһуй кэрэ көстүүлээх буоларын ситиһи. <p>Т/Т: өннөөх харандаас, альбом илииһэ.</p>	<p>Саха сирин норуотун уус-уран оноһуктарын: муостан, мастан, тирииттэн, түүттэн оноһуктары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх Саха сирин муосчута Амыдаев Василий Николаевич «Удачливый рыбак»</p> <p>Дьайымал: «Кэрэ оноһук»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Саха сирин уус-уран оноһуктарын көрөрүү, ырытааһын. 2. Кыылар моһуоннарын таба сыбаан оноруу ньымаларын билиһиннэри. 3. Пластилинтан кыылары сыбаан оноруу. 4. Ойуур кыыларын өгүн сөпкө табан сыбааһын. 6. Тарбах былчыннарын сайыннары. 7. Үлэбэ ыраастык туттууну ситиһи. 8. Норуот маастардарын улэтигэр интириэстэрин тарды. <p>Т/Т: пластилин.</p>	<p>Норуот билгэтигэр олобуран таабырыннары, өс хоһооннору үөрэти, ис хоһоонун арыян өйтөн уруһуйдааһын.</p> <p>Дьайымал: «Ойуур кыыллара»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Таабырын таайсыы. 2. Таабырын сүрүн геройдарын таба уруһуйдааһын. 3. Илиискэ толору уруһуйдууру ситиһи. 4. Ойуур кыыларын өгү сөпкө табан кырааскалааһын. 5. Таабырын сюжетын таба көрөн, оҕо бэйэтин санаатын уруһуй нөһүө биэриини ситиһи. <p>Т/Т: худохунньуктар таабырынна, өс-хоһоонно иллюстрациялара, араас өннөөх харандаас.</p>

Кыыдаан кыһын Ахсынны

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: ойуулуур-дьүһүннүүр уонна норуот прикладной искусствотыгар интириэһи сайыннарыы. Кыһын туһунан өйдөбүлү биэри. Айылҕаны харыстыырга, кэрэни таба көрөгө үөрэти. Сыбыыр,сыһыарар сатабылы салгыы үөрэти. Араас матырыйааллары туһунан кыһын өйдөбүлүн биэри. Норуот уус-уран айымньыларын кытта билиһиннэри, , ис хоһоонун уруһуй нөнүө арыыы.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэни бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүгүнэрэ</p>		
<p>Хартыынаны ырытыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Остуоруйа аабыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Хартыынаны ырытыы, көрөн олорон уруһуй</p>
<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт кыһынны хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх саха худоһунньуга Афанасий Николаевич Осипов «В долине Амги» 1998 с. Дьайымал: «Харыйа» 1. Хаарынан бөрөллөбөт харыйалары уруһуйдааһын. 2. Тымныы өгнөрү билиһиннэри. 3. Чугас ыраах турар харыйалары сөпкө уруһуйдааһын. 4. Фон онгорорго үөрэти. 5. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатын уруһуй нөнүө биэриини ситиһи. 6. Онорон таһаарбыт уруһуй кэрэ көстүүлээх буоларын ситиһи. Т/Т: гуашь кырааска, альбом илииһэ, киистэ.</p>	<p>Норуот тылынан уус-уран айымньытын – остуоруйаны толкуйдуур, тобулар дьоһуру сайыннарар сыаллаах үөрэти. Т/Т: «Таал-Таал эмээхсин» саха остуоруйатын ырытыы. Дьайымал: «Таал-Таал эмээхсин» саха остуоруйата. 1. Уус-уран айымньыны билиһиннэри, ырытыы. 2. Остуоруйа сүрүн геройдарын таба көрөн уруһуйдааһын. 3. Илиискэ уруһуй толору буоларын ситиһи. 4. Айымньы көмөтүнэн оҕолору бэйэ-бэйэгэ көмөлөһөргө иити. 5. Оҕо толкуйдуур дьоһурун-өгнөрү араара үөрэнэрин ситиһи. Т/Т: гуашь кырааска, альбом илииһэ, киистэ, палитра.</p>	<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх худоһунньук Андрей Васильевич Чикачев хартыыналара «Эбэ бэлэбэ» 2011 г Дьайымал: «Муунха» 1. «Мунду Бухатыыра» худоһунньук Андрей Васильевич Чикачев хартыынатын билиһиннэри, хартыынаны ырытыы. 2. Мунха саха төрүт үгэһин билиһиннэри. 3. Мунха тэриллэрин: үтүмэх, нырыы, анныы, сүүр, туора көрдөх тэриллэри таба уруһуйдатыы. 4. Уруһуй фонун өгүн таба булан кырааскалааһын. Т/Т: өгнөөх харандаастар, альбом илииһэ.</p>

Тохсунньу

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: ойуулуур-дьүһүннүүр уонна норуот прикладной искусствотыгар интириэһи сайыннарыы. Кыһын туһунан өйдөбүлү биэри. Айылҕаны харыстыырга, кэрэни таба көрөгө үөрэти. Сыбыр,сыһыарар сатабылы салгыы үөрэти. Араас матырыйааллары туһунан кыһын өйдөбүлүн биэри. Норуот уус-уран айымньыларын билиһиннэри, ис хоһоонун уруһуй нөнүө арыйыы.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэни бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүнгэрэ</p>		
<p>Уус-уран оноһуктары көрдөрүү, өйтөн уруһуй</p>	<p>Хартынананы ырытыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Остуоруйа аабыы, өйтөн уруһуй</p>
<p>Саха сиригн норуотун сахалыы танас иистэнньэннэрин үлэлэрин: сахалыы оһуордаах дьахтар үтүлүгэ, бэргэһэ көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Дьайымал: «Хаарчаана утулугэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> Сахалыы оһуордары билиһиннэри, хартыына көрдөрүү. Үтүлүгү сахалыы оһуорунан уруһуйдаан киэргэти. Оһуордары тымныы уонна сылаас өннөрү дьүөрэлээн уруһуйдуурга үөрэти. Онорон таһаарбыт уруһуй кэрэ көстүүлээх буоларын ситиһи. Оҕо толкуйдуур дьөбурун-өннөрү араара үөрэнэрин ситиһи. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илииһэ, киистэ, палитра.</p>	<p>Саха сиригн айалҕатын биир дьикти көрүнгүн Дьүкээбил уотун билиһиннэри, хаартыскаларын, хартыыналарын көрүү.</p> <p>Дьайымал: «Дьүкээбил уота»</p> <ol style="list-style-type: none"> Дьүкээбил уруһуйдаммыт хартыыналарын көрдөрүү. Ыраас кыһылга сырдык халлаан күөҕэ өнгү эбэн фиолетовой өнгү таһаарыы. Тымныы уонна сылаас өннөрү дьүөрэлээн Дьүкээбил кэрэ көстүүтүн уруһуйдуурга үөрэти. Оҕо толкуйдуур дьөбурун-өннөрү араара үөрэнэрин ситиһи. Фон уруһуйдуурга үөрэти. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатын уруһуй нөнүө биэриини ситиһи. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илииһэ, киистэ, палитра.</p>	<p>Норуот тылынан уус-уран айымньытын – остуоруйаны толкуйдуур, тобулар дьөбуру сайыннара сыаллаах үөрэти.</p> <p>Т/Т: «Көтөрдөр мунньахтара» саха остуоруйатын ырытыы.</p> <p>Дьайымал: «Көтөрдөр мунньахтара» саха остуоруйата.</p> <ol style="list-style-type: none"> Уус-уран айымньыны билиһиннэри, хартыына көрүү. Остуоруйа сөрөн геройдарын таба көрөнһ. Илиискэ уруһуй толору буоларын ситиһи. Айымньы көмөтүнэн оҕолору бэйэ-бэйэгэ сылаас сыһыаны тиэрдии. Айылҕаны харыстыырга, кэрэни таба көрөгө үөрэти. Тарбах былчыннарын сайыннарыы. <p>Т/Т: өннөөх харандаастар, альбом илииһэ.</p>

Олунньу

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: сахабыт сириҥ биллиилээх худуоһунньуктарыҥ хартыыналарыҥ билиһиннэри, портрет – живопись биир көрүҥүн арыйы. Кыһын туһунан өйдөбүлү биэри. Айылҕаны харыстыырга, кэрэни таба көрөгө үөрэти. Сыбыр,сыһыарар сатабылы салгы үөрэти. Араас матырыйааллары туһанан кыһын өйдөбүлүн биэри. Норуот уус-уран айымньыларыҥ кытта билиһиннэри, ис хоһоонун уруһуй нөҥүө арыйы.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэни бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүҥнэрэ</p>		
<p>Хартыынаны ырытыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Хартыынаны ырытыы, өйтөн уруһуй</p>	<p>Остуоруйа ааҕыы, өйтөн уруһуй</p>
<p>Саха сириҥ норуотун сахалыы оһуордарыҥ билиһиннэри, хаартыскалары, хартыынаары көрдөрүү.</p> <p>Дьайымал: «Түннүккэ түспүт оһуор»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Түннүккэ түспүт кырыа ойуутун көрдөрүү, кэрэхсээһин. 2. Кырыа уруһуйун сахалыы оһуорга кубулутан уруһуйдааһын. 3. Тымныы өҥнөрө билиһиннэри. 4. Фон онгорорго үөрэти. 5. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатыҥ уруһуй нөҥүө биэриини ситиһи. 6. Тарбах былчыннарыҥ сайыннары. <p>Т/Т: восковой харандаас, акварель кырааска, альбом илийһэ, киистэ, палитра.</p>	<p>Портрет – живопись биир көрүҥүн кытта билиһиннэри. Араас матырыйааллартан кырдыаҕас киһи уонна оҕо уруһуйдаммыт хартыыналарыҥ көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Т/Т: Афанасий Николаевич Осипов «Портрет Е.Е. Слепцовой» 2001 с. Михаил Васильевич Лукин «Портрет мальчика» 1960 с.</p> <p>Дьайымал: «Чысхаан»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тымныы Кыһын оҕонньон Чысхаан мэтириэтин көрдөрүү, ырытыы. 2. Чысхаан таҥаһын – сабын сахалыы оһуорунан киэргэммитин туолааһын. 3. Тымныы өҥнөрү салгыы билиһиннэри. 4. Чысхаан мэтириэтин уруһуйдааһын. 5. Кэрэни таба көрөн, бэйэ санаатыҥ уруһуй нөҥүө биэриини ситиһи. 6. Тарбах былчыннарыҥ сайыннары. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илийһэ, киистэ, палитра.</p>	<p>Норуот тылынан уус-уран айымньытын – остуоруйаны толкуйдуур, тобулар дьобуру сайыннара сыаллаах үөрэти.</p> <p>Т/Т: «Бэйбэрикээн эмээхсин» саха остуоруйатыҥ ырытыы.</p> <p>Дьайымал: «Бэйбэрикээн Эмээхсин» саха остуоруйата.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уус-уран айымньыны билиһиннэри, ырытыы. 2. Остуоруйа сүрүн геройдарыҥ таба көрөн уруһуйдааһын. 3. Остуоруйа сюжетын таба көрөн, оҕо бэйэтин санаатыҥ уруһуй нөҥүө биэриини ситиһи. 4. Илиискэ уруһуй толору буоларыҥ ситиһи. 5. Норуот сырдык, үтүө быһыыта өрүү кыайа диэн эрэли уус-уран айымньыны нөҥүө оҕолору иити. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илийһэ, киистэ, палитра.</p>

Сандал саас Кулун тутар

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: норуот тылынан уус уран айымньытын - Олонхону билиһиннэри, өйдөтүү, сүрүн геройдарын уруһуйдааһын. Өбүгэлэрбит олохторун-дьаһахтарын, таҥастарын - саптарын билиһиннэри, интириэһи кэрэхсэбили үөскэтии. Дьыл кэминэн айылҕа уларыһытын саас туһунан өйдөбүлү биэрии. Айылҕа тиллиитин кэтээн көрүү, оҕолор үлэлиир, айар дьобурдарын, сатабылларын салгыы сайыннары. Тарбах былчыннарын сайыннары.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэни бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүҥнэрэ</p>		
<p>Сахалыы киэргэли билиһиннэри, Сыбаан оноруу</p>	<p>Саха таҥаһын билиһиннэри, сыһыарыы үлэ</p>	<p>Саха тылын уус уран айымньытын ааҕыы, өйтөн уруһуй</p>
<p>Саха сириҥ норуот маастардарын үлэлэрин: сахалыы илин –кэлин кэбиһэри, ытарҕаны, бөбүбү билиһиннэри, хаартыскалары, хартыынанары көрдөрүү.</p> <p>Дьайымал: «Ийэм киэргэллэрэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уус - уран оноһук эйгэтигэр киллэри, кэрэни таба көрөргө үөрэтии. 2. Пластилиннынан үлэ. Хатайдыыр, хаптачы баттыыр, сыбаан сыһыарыы ньымаларын көрдөрүү. 3. Толкуйдуур дьобуру сайыннары. 4. Тарбах былчыннарын сайыннары. 5. Үлэбэ ыраастык туттууну ситиһии. 6. Норуот маастардарын улэтигэр интириэстэрин тардыы. <p>Т/Т: пластилин.</p>	<p>Саха сириҥ норуотун сахалыы таҥас иистэҥнэҥнэрин үлэлэрин: сахалыы оһуордаах дьахтар халадаай былааччыйатын көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Дьайымал: «Мин ийэм халадаай былааччыйата»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кумааҕы араас көрүҥнэрин быһаарыы, көрдөрүү. 2. Ньэмиэт өйдөбүлэ, быһыы кээмэйин, ньымаларын көрдөрүү. 3. Ньэмиэти тутта үөрэни. 4. Кумааҕыттан сахалыы былааччыйа ньэмиэтин кырыһыы, сыһыарыы ньыматын көрдөрүү. 5. Халадаай былааччыйаны сахалыы оһуорунан киэргэтии. 6. Онорон таһаарбыт уруһуй кэрэ көстүүлээх буоларын ситиһии. 7. Ыраастык туттууну үөрэтии. <p>Т/Т: араас өҥнөөх кумааҕы, кыптый, килиэй.</p>	<p>Саха олонхотун, өйдөбүлүн билиһиннэри. Оҕолорго олонхо толоруутун, ис-тас кэрэтин кэрэхсэтии. Оҕолорго бэйэлэрин санааларын уруһуй нөҥүө сатаан дьонно- сэргэбэ тиэрдэри үөрэтии Саха фольклоругар интириэһи, тапталы кууһурдуу.</p> <p>«Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхоттон быһа тардан ааҕыы.</p> <p>Дьайымал: «Олонхо дойдутун оҕотобун» олонхо сүрүн геройдарын уруһуйдааһын.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Олонхо сүрүн геройдарын кытта билиһиннэри. Сиэртум, итэҕэл олонхо тутула, ырыата, тойуга, үҥкүүлэрэ олонхо геройдарын аналлара диэн өйдөбүлү биэрии. 2. Олонхо сүрүн геройдарын таба көрөн уруһуйдааһын. 3. Илиискэ уруһуй толору буоларын ситиһии. 4. Олонхо өбүгэбит сүдү айымньыта буоларын оҕоҕо тиэрдии. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илиһэ, киистэ, палитра.</p>

Муус устар

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: норуот тылынан уус уран айымньытын - Олонхону билиһиннэри, өйдөтүү, сүрүн геройдарын уруһуйдааһын. Өбүгэлэрбит олохторун-дьаһахтарын, тагастарын - саптарын билиһиннэри, интириэһи кэрэхсэбили үөскэтии. Дьыл кэминэн айылҕа уларыһытын саас туһунан өйдөбүлү биэри. Айылҕа тиллиитин кэтээн көрүү, оҕолор үлэлиир, айар дьобурдарын, сатабылларын салгыы сайыннары. Тарбах былчыннарын сайыннары.</p>		
<p>I нэдиэлэ Орто бөлөх</p>	<p>II нэдиэлэ Улахан бөлөх</p>	<p>III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэни бөлөх</p>
<p>Үлэ көрүгүнэрэ</p>		
<p>Саха таҥаһын билиһиннэри, сыһыары үлэ</p>	<p>Саха таҥаһын билиһиннэри, сыһыары үлэ</p>	<p>Саха тылын уус уран айымньытын аабы, өйтөн уруһуй</p>
<p>Саха сириг норуотун сахалыы таҥас иистэнньэннэрин үлэлэрин: сахалыы оһуордаах эр киһи курун көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Дьайымал: «Уол оҕо кура»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кумаабы араас көрүгүнэрин быһаары, көрдөрүү. 2. Сахалыы оһуордары билиһиннэри: тоноҕос оһуор, ураһа оһуор, илим-хараҕа оһуор, тынырах оһуор, саахымат оһуор. 3. Саахымат оһуордары хардарыта сыһыаран уол оҕо курун киэргэтии. 4. Айар дьобуру сайыннары. 5. Тарбах былчыннарын сайыннары. 6. Үлэҕэ ыраастык туттууну ситиһи. 7. Норуот маастардарын үлэтигэр интириэстэрин тарды. <p>Т/Т: араас өгнөөх кумаабы, кыптый, клей.</p>	<p>Саха сириг норуотун сахалыы таҥас иистэнньэннэрин үлэлэрин: сахалыы оһуордаах бастыганы көрдөрүү, ырытааһын.</p> <p>Дьайымал: «Туйаара бастыгата»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уус - уран оноһук эйгэтигэр киллэри, кэрэни таба көрөгө үөрэтии. 2. Бастыганы быһытын, оһуорун быһаары. 3. Сахалыы оһуордары билиһиннэри: тоноҕос оһуор, ураһа оһуор, илим-хараҕа оһуор, тынырах оһуор, саахымат оһуор. 4. Оһуордары хардарыта сыһыаран бастыганы киэргэтии. 6. Тарбах былчыннарын сайыннары. 7. Үлэҕэ ыраастык туттууну ситиһи. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илиһи, киистэ, палитра.</p>	<p>Саха олонхотун, өйдөбүлүн билиһиннэри. Оҕолорго олонхо толоруутун, ис-тас кэрэтин кэрэхсэтии. Оҕолорго бэйэлэрин санааларын уруһуй нөһүө сатаан дьонно- сэргэҕэ тиэрдэри үөрэтии Саха фольклоругар интириэһи, таптала кууһурдуу.</p> <p>Дьайымал: «Бухатыыр сэбэ-сэбиргэлэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Норуотун тылынан уус-уран айымньытын саамай улахан керунун олонхону билиһиннэри. 2. Айыы бухатыырдары: Эрчимэн Бэргэн, Араат Мохсоҕол, Кыыда Тугуттай. Абааһы бухатыырдары: Чункунуур Чуура бухатыыр, Уот Уһуму билиһиннэри. 3. Бухатыырдар тэрилэрин билиһиннэри: куйах, батас, дуулаҕа, дапсы, ох саа (уруһуйдары көрдөрүү) уонна уруһуйдааһын. 4. Лиискэ уруһуй толору буоларын ситиһи. 5. Үлэҕэ ыраастык туттууну ситиһи. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илиһи, киистэ, палитра.</p>

Ыам ыйа

<p>Иитэр - үөрэтэр соруктар: норуот тылынан уус уран айымнытын - Олонхону билиһиннэри, өйдөтүү, сүрүн геройдарын уруһуйдааһын. Өбүгэлэрбит олохторун-дьаһахтарын, таҥастарын - саптарын билиһиннэри, интириэһи кэрэхсэбили үөскэтии. Дьыл кэминэн айылҕа уларыһытын саас туһунан өйдөбүлү биэрии. Айылҕа тиллиитин кэтээн көрүү, оҕолор үлэлиир, айар дьобурдарын, сатабылларын салгыы сайыннары. Тарбах былчыннарын сайыннары.</p>		
I нэдиэлэ Орто бөлөх	II нэдиэлэ Улахан бөлөх	III нэдиэлэ Оскуолаҕа бэлэмнэнии бөлөх
Үлэ көрүҥнэрэ		
Хартынананы ырытыы, өйтөн уруһуй	Хартынананы ырытыы, өйтөн уруһуй	Хартынананы ырытыы, өйтөн уруһуй
<p>Натюрморт – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Араас матырыйааллартан, ньыманнан уруһуйдаммыт сахалы тыыннаах натюрморт хартыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: худохунньук Марианна Лукина хартыната «Якутский натюрморт» 2009 с.</p> <p>Дьайымал: «Эбээ Ылдьаана иһиттэрэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> Саха иһитин Чороону билиһиннэри. Сахалы оһуордары билиһиннэри: тоноҕос оһуор, ураһа оһуор, илим-хараҕа оһуор, тыгырах оһуор, саахымат оһуор. Тыгырах оһуордары туттан чороону киэргэтии. Айар дьобуру сайыннары. Тарбах былчыннарын сайыннары. Үлэбэ ыраастык туттууну ситиһии. Норуот маастардарын улэтигэр интириэстэрин тардыы. <p>Т/Т: өҥнөөх харандаас, альбом илиһэ, киистэ.</p>	<p>Натюрморт – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Араас матырыйааллартан, ньыманнан уруһуйдаммыт сахалы тыыннаах натюрморт хартыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: худохунньук Андрей Васильевич Чикачев «Балаҕан маллара» 2013 с.</p> <p>Дьайымал: «Эбээ Ылдьаана иһиттэрэ»</p> <ol style="list-style-type: none"> Саха иһиттэрин билиһиннэри, көрдөрүү - чороон, ыаҕас, тууйас, матаарчак. Сахалы оһуордары билиһиннэри: тоноҕос оһуор, ураһа оһуор, илим-хараҕа оһуор, тыгырах оһуор, саахымат оһуор. Тыгырах оһуордары туттан талан уруһуйдаабыт иһиттэрин киэргэтии. Айар дьобуру сайыннары. Тарбах былчыннарын сайыннары. Үлэбэ ыраастык туттууну ситиһии. <p>Т/Т: өҥнөөх харандаас, альбом илиһэ, киистэ.</p>	<p>Пейзаж – живопись биир көрүнүн кытта билиһиннэри. Төрөөбүт дойду туһунан араас матырыйааллартан уруһуйдаммыт күһүннү хартыналары көрдөрүү, ырытааһын. Т/Т: биллиилээх худохунньук Тимофей Степанов «Средний мир. Ысыах» 1980 с.</p> <p>Дьайымал: «Ыһыахха бэлэмнэнэбит»</p> <ol style="list-style-type: none"> Ыһыах суолтатын билиһиннэри: сахалар сааскы үлэлэрэ үмүрүйэн окко кириэхтэрин иннинэ күннэ сүгүрүйэр, самаан сайыны уруйдуур уонна мустан көрү-нары тардар, күрэс былдьаһар, ыллыыр-туойар. Илиискэ ыһыах сюжетын уруһуйдааһын. Үлэбэ ыраастык туттууну ситиһии. Айар дьобуру сайыннары. <p>Т/Т: гуашь кырааска, альбом илиһэ, киистэ, палитра.</p>

Тутгуллубут матырыйааллар:

1. «Саха орнаменнара» автор Б.Ф. Неустроев.
2. «Ремесла предков вчера и сегодня» автор Е.Е. Аммосова.
3. «Дети в мире творчества» автор Т.С. Комарова.
4. «Олонхо тыла-өһө» автор Е.П. Чехордуна.
5. Саха сириг биллиилээх худоһунньуктарыг харгыналара.
6. Норуот прикладной искусствотыг оноһуктара.
7. «Чуораанчык» оҕо журнала.

